

www.freepik.com nuotrauka

Atgal

Šiaulių universiteto mokslininkai prisidėjo prie to, kad greitai bus galima stebėti lyčių lygybės padėtį savivaldybėse

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

Šiaulių universiteto mokslininkės V. Šidlauskienė, R. Toleikienė, V. Juknevičienė

Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto mokslininkų grupė vadovaujama prof. dr. Virginijos Šidlauskienės pagal sudarytą sutartį su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba sukūrė Lyčių lygybės padėties stebėsenos savivaldybėse metodiką ir įrankį. Lietuvos Respublikos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba nuo 2017 m. įgyvendina ESF projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, kuris vykdomas pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos, patvirtintos Europos Komisijos sprendimu, 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“. Projekto vadovė – Rūta Juodelytė. Šio projekto metu buvo sukurtas lyčių lygybės padėties stebėsenos įrankis, skirtas savivaldybėms į(si)vertinti situaciją politiniu ir paslaugų teikimo lygmeniu.

Tyrimo, kurį atliko Šiaulių universiteto tyrėjos prof. dr. Virginija Šidlauskienė, dr. Rita Toleikienė ir doc. dr. Vita Juknevičienė, metu buvo išanalizuota užsienio šalių (Norvegijos, Švedijos, Suomijos ir Vokietijos) patirtis moterų ir vyrų lygybės padėties savivaldybėse stebėjimo ir matavimo srityje; sukonstruota ir detalizuota stebėsenos metodikos sandara; parengta ir pagrįsta stebėsenos metodika ir įrankis (dvi versijos ir interaktyvus žemėlapis). Įrankis buvo išbandytas keturiose bandomosiose savivaldybėse, taip pat vyko mokymai LGK tarnybos darbuotojams apie naudojamą stebėsenos metodiką ir įrankiu.

Tyrėjų grupės vadovė prof. Virginija Šidlauskienė teigia, kad labai svarbu atsakyti į esminį klausimą: kodėl lyčių lygybė turėtų būti svarbi savivaldybėms? „Pirmiausia, tai – teisingumo klausimas. Lietuvoje moterys sudaro daugiau negu pusę gyventojų, todėl turi teisę atstovauti šiai visuomenės daliai. Savivaldybės, turėdamos daugiau išrinktų moterų, gali pripažinti, kad moterys tikrai atstovauja didesnei visuomenės daliai ir jų dalyvavimas demokratinuose procesuose yra pripažįstamas. Visuomenė, kurios politinėje sistemoje nėra moterų, – neteisinga visuomenė. Savivaldos lygmenyje vadovės moterys įveikia nusistovėjusius lyčių stereotipus ir demonstruoja pavyzdį jaunoms merginoms. Antra, tai – demokratijos reikalas. Tolygus moterų ir vyrų atstovavimas skatina demokratiją. Moterų patirtis labai skiriasi nuo vyrų, todėl ypač svarbu, kad vietos valdžios lygmenyje būtų aptariami moterų ir vyrų poreikiai.

Savivaldos lygmuo – palankus laukas lavinti jaunos politikas, tiek vyrus, tiek moteris. Kai moterų dalyvavimas pasiekia kritinę masę, savivaldoje pastebimas aukštesnis veiklos socialinis atsakingumas ir skaidrumas. Trečia, tai – naudos ir intereso klausimas. Savivaldybių sprendimai dėl plėtros prioritetų, paslaugų ir reguliavimo turi įtakos tiek moterų, tiek vyrų gyvenimo kokybei. Pastebima reikšmingų skirtumų tarp moterų ir vyrų išteklių valdyme, tarp veiklų, kurias jie atlieka, atsakomybės prisiėmimo ir turimos sprendimų priėmimo galios. Ketvirta, tai – vietos valdžios įsipareigojimas prisiimti atsakomybę už moterų ir mergaičių teisių apsaugą ir integruoti lyčių lygybės klausimus į savivaldos darbotvarkę. Lyčių lygybės principo integravimas sudaro galimybes savivaldybėms įsitraukti į Europos tvarių miestų ir regionų plėtrą ir gauti finansinę paramą, kuriant bendradarbiavimo tinklus, keičiantis sukauptomis žiniomis bei patirtimi ir ieškant novatoriškų sprendimų. Taigi, buvo ieškoma tinkamų priemonių stebėti lygių galimybių politikos įgyvendinimą ir skatinti lyčių lygybės procesus savivaldoje“.

Lietuvai kuriamos metodikos ir įrankio rengimo teoriniu pagrindu buvo laikomos feministinio institucionalizmo ir socialinės kaitos teorijos, kadangi jos aiškina santykių tarp moterų ir vyrų transformaciją individualiu lygiu ir socialiniu politiniu lygmeniu. Vadybiniu požiūriu moterų ir vyrų lygybės padėties savivaldybėse stebėjimo metodika buvo grindžiama orientacija į moterų ir vyrų lygybės pažangos rezultata, į rezultata orientuoto strateginio valdymo įžvalga pagal valdymo grandinę: indėlis-rezultatas-pasekmė-poveikis ir poveikio lytims analizės metodologija. Taikytos teorinės priemonės leido suformuoti metodiką, kuri galėtų užtikrinti moterų ir vyrų lygybės padėties stebėjimo atskaitingumą, analizuojant lygybės įgyvendinimo procesą ir savivaldybės struktūrą, įvertinti gautą savivaldybės veiklos poveikį (pasiekimo rodiklius), pasiektus rezultatus, siekiant lyčių lygybės tikslų ir valdyti jų pasiekiamumą.

Siekiant sukurti metodiką, kuri apimtų svarbiausius rodiklius ir atspindėtų lyčių lygybės įgyvendinimo lygį, buvo atlikta kitų šalių matavimo parengtų metodikų analizė. Kitų šalių metodikų analizė parodė, kad labiausiai šalys skiriasi savo rodiklių skaičiumi bei duomenų pateikimo periodiškumu. Pastebėta, jog vietos (savivaldos) lygmuo ne visose valstybėse moterų ir vyrų lygybės stebėsenoje vaidina svarbų vaidmenį, pavyzdžiui, Švedijoje duomenys pateikiami pagal nacionalinį ir regioninį lygmenį, todėl lyčių

lygybės aspektas vietos lygmeniu atsiranda tik įtakos ir galios sričių rodikliuose, o Suomijos atveju vietos lygmuo visai neišskiriamas.

Šiaulių universiteto tyrėjų komanda, atlikusi įvairių prieigų analizę, sukonstravo lyčių lygybės stebėsenos įrankį, kurį pavadino „Lyčių lygybės stebėsenos savivaldybėje kontroliniu rodiklių sąrašu“. Tai – 20 rodiklių rinkinys, bendrai apimantis savarankiškašias, priskirtąsias (ribotai savarankiškašias) ir valstybines (perduotas savivaldybėms) funkcijas. Nagrinėjant savivaldybės vykdomų viešojo administravimo funkcijų ir viešųjų paslaugų teikimo aprėptis, išskirtos aštuonios sritys: lyčių lygybė savivaldybės valdyme; valdžia ir sprendimų priėmimas (politinis atstovavimas ir lyčių dalyvavimas savivaldybės administracijoje, politiniame ir viešajame gyvenime); išsilavinimas ir švietimas; dalyvavimas darbo rinkoje; ekonominis aktyvumas; sveikata ir sveikatos paslaugos; socialinė apsauga ir saugumas; kultūra ir sportas. Kiekviena sritis aprašoma kiekybiniais ir (ar) kokybiniais rodikliais, indikuoja savivaldybių kai kurių vykdomų viešojo administravimo funkcijų ir viešųjų paslaugų teikimo rezultatyvumą lyčių lygybės politikos pasiekimų srityje. Įrankio kūrimė įsitraukė ir matematikos bei informacinių komunikacinių technologijų specialistai, padėję tyrėjams suprogramuoti įrankį ir pateikti jį interaktyvia versija (pildymo forma savivaldybėms, duomenų baze LGK tarnybai ir interaktyviu žemėlapiu).

Lyčių lygybės padėties savivaldybėse stebėsenos metodika ir įrankis buvo išbandyti keturiose bandomosiose savivaldybėse vykdomų mokymų metu. Šių mokymų, kuriuos vedė Šiaulių universiteto tyrėjos, tikslas buvo išbandyti lyčių lygybės stebėsenos instrumentą ir gauti grįžtamąjį ryšį dėl lyčių lygybės stebėsenos metodikos ir įrankio tobulinimo. Paskutinis etapas buvo mokymai Lygių galimybių tarnybos darbuotojams „Naudojimasis lyčių lygybės padėties stebėsenos metodika (mechanizmu)“. Jų metu LGKT darbuotojai buvo išsamiai supažindinti su metodika ir įrankiu, pateikta medžiaga, padėsianti jiems pristatyti metodiką ir instrumentą visų savivaldybių atstovams prieš pradėdant vykdyti moterų ir vyrų lygybės padėties savivaldybėse stebėseną.

Sukurta metodika ir interaktyvus įrankis lyčių lygybės padėties stebėsenai savivaldybėse prisidės prie lyčių lygybės įgyvendinimo kokybės. Metodika ir įrankis

suteiks galimybę vykdyti stebėseną, kaip ir kokia apimtimi savivaldybėse įgyvendinamos moterų ir vyrų lygybės stiprinimo priemonės, o interaktyviame žemėlapyje kiekviena savivaldybė galės stebėti įgyvendinamos lyčių lygybės politikos ir vykdomų priemonių poveikį. Ši metodika netrukus bus pradėta taikyti praktiškai, ji bus pristatyta savivaldybių atstovams.

Be to, prof. dr. Virginija Šidlauskienė pažymi, kad „priimtame strateginio valdymo įstatyme vienas iš strateginio valdymo principų yra būtent lyčių lygybės principas, pagal kurį rengiant ir įgyvendinant planavimo dokumentus, bus atsižvelgiama į lyčių aspekto integravimą planavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo etapais, siekiant užkirsti kelią kliūtimis arba galimybių apribojimams, galintiems sukelti nepageidaujamas pasekmes moterims ar vyrams. Tad mūsų grupės sukurta metodika ir įrankis prisidės prie šio strateginio valdymo principo įgyvendinimo“.

Šiaulių universiteto tyrėjų grupės nariai džiaugiasi galimybe prisidėti prie Lyčių lygybės politikos įgyvendinimo Lietuvoje.

*Šiaulių universiteto mokslininkės dr. Virginija Šidlauskienė, dr. Rita Toleikienė, dr.
Vita Juknevičienė*